

Nemcsak ismertsége és hírneve, játékstílusának hatása mérhető egy színész vándorlási terének feltérképezésekor, de jelezheti a korabeli színházi rendszer kiterjedését és működését, a színész játékkedvét, egyéni preferenciáit is. A XIX. századi magyar színjátszás egyik ikonikus alakja, Prielle Kornélia (1826–1906) színésznő 1841-től volt különböző vidéki társulatok tagja, aztán 1859-től haláláig a Pesti Nemzeti Színházé. Hat és fél évtizedes színészi pályája során csak a Nemzeti Színházban közel háromszáz szerepben, majd háromezer estén játszott,² amelyhez még számtalan, vidéki fellépés járult.

Vidéki fellépéseinek mennyiségét csak 1868-tól ismerjük pontosan a maga által rögzített jegyzékének köszönhetően. Az 1847-ig tartó utazásainak állomásait tervezett naplójának fennmaradó jegyzeteiből ismerhetjük meg.³ Az 1847-től 1868-ig tartó időszak vidéki fellépéseinek adatai a sajtó és fennmaradó levelezésének adataiból rekonstruálható. Pályafutása alatt együtt játszott az úttörő színészek nagyjával, például Kántornéval és Dérynével. Pályája csúcán a hatvanas években a francia dráma kultusza és a szalondrámák népszerűsége hozza el leghangosabb diadalait.⁴ Olyan kitűnő színészek kezében alakul ekkor a magyar társalgó színészet, mint Szigeti József, Felek Miklós, Szerdahelyi Kálmán, Paulay Ede, Paulayné (Gvozdanovics Júlia), Felekyné Munkácsy Flóra, Lendvayné Fánchy Ilka, Szathmáryné Farkas Lujza. Ennek a társulnak legünnepelebb párosa Szerdahelyi Kálmán és Prielle Kornélia volt, akik nemcsak a színpadon alkottak gyakran párt. Válással végződő 1848 augusztusától 1849 ápriliság tartó házasságuk után 1869-ben újra összeházasodnak, s a férj haláláig együtt is élnek.

1881-ben, negyvenéves színészi jubileumakor ötvenöt évesen Prielle Kornélia kapta meg először a pesti Nemzeti Színház örökös tagja címet, 6000 forint évi jövedelemmel.⁵

Valami új és meglepő jelensége volt a magyar színháztörténetnek. Játéka könnyedsége, beszéde lebegő súlytalansága az indulatok kevéssé hangos, de szabadabb szárnyalását eredményezte, a tempó és ritmus elevenebb változatosságát nyújtotta. Így érthető, hogy már kezdő éveiben ez a kortársakra nem jellemző könnyedség volt nagy hatással a színházi közönségre, kritikusokra egyaránt.

Jelen írás a *Csak 1868-tól kezdve tudok rendben számot adni vidéki vendégszerepléseim jegyzékéről* c. dokumentumot közli s adatainak néhány felismerését fogalmazza meg a korszak magyar vidéki színjátszásának kontextusában.

¹ A tanulmány a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

² CZENNER Mihály. *Prielle Kornélia. Emlékbeszéd és adattár*. Budapest: Színháztudományi és Filmtudományi Intézet, Országos Színháztörténeti Múzeum, 1967.

³ *Prielle Kornélia naplójegyzetei*. Petőfi Irodalmi Múzeum, V.693.

⁴ Színésznő imázsáról és szerepkörének viszonyáról l.: BARTHA Katalin Ágnes, „Színészkonstrukció és szerepkör: a szalonszínésznőség szubjektivitásai”, *CERTAMEN* 7 (2020): 149–170.; BARTHA Katalin Ágnes, „A »szemtelen párisi grisette«, »frivol, léha dolgok« és az erényes nőkép között. (Színésznői imázs és a színházi szerepkör viszonyáról a 19. században)”, *CERTAMEN* 6 (2019): 65–78.

⁵ l. „Br. PODMANITZKY Frigyes intendáns levele Prielle Kornéliához” in *Nemzeti Színház százéves története*. 2. köt., szerk., s.a.r. PUKÁNSZKYNÉ KÁDÁR Jolán, (Budapest: Magyar Történelmi Társulat 1938), 525–526. Ennek a tiszteleti tagságnak a lényege az életfogytiglani szerződés volt, melyet a nyomorúságos nyugdíjviszonyok tettek szükségessé a kiváló tagokra nézve. A kitüntetést az intendáns 1880/1881-es színházi évről szóló jelentésében az intézmény és a hivatás/szakma elismerésének és felemelkedésének példáját értékeli. (Uo. II. 531.)

A jegyzék 784 előadás alkalmat örökít meg a történeti Magyarország hatvanhat településén,⁶ s egyben a korszak vidéki vándortársulati életének és működési stratégiáinak forrásaként is kezelhető, főként, ha a Nemzeti Színházi tag, hírneves színésznő vidéki meghívásainak jövedelem-növelő funkciót tulajdoníthatunk. Bevett színigazgatói stratégia volt ugyanis, hogy a társulat előadásainak bevételeit egy neves színész meghívásával igyekeztek növelni vagy a deficittől megmenteni.

Természetesen a vendégszínész számára az anyagiakon túl erkölcsi és művészi sikereket is hozott a vendégszínészként.⁷ A jegyzék a 19. századi színészek társadalmi helyzete⁸ és a hírnevesség korrelációját tekintve is fontos forrásnak tekinthető. Ismertségét, társadalmi kapcsolatainak kötelékét külön erősítette az a tény, hogy vidéki vendégszereplései alkalmával, ha csak tehette, nem vendégfogadóknak, hanem mindig ismerősöknél szállt meg.⁹

A jegyzék a negyvenkétéves színésznő vidéki játékait 1868. június 27-i nagykarolyi fellépésétől (ahol ifj. Dumas *Kaméliás hölgy* drámájának női főszerepét adta) utolsó vidéki fellépéséig, máramaroszigeti játékaig tartalmazza, ahol 1902. szept. 12-én immár hetvenhat évesen Reville hercegnő szerepében az *Ahol unatkoznak*-ban (E. Pailleron) lépett fel jótékony célból. Tartalmazza a helyszínt, társulat igazgatójának nevét, az előadás napját (évszámot, hónapot, napot) és címét. Feljegyzi zárójelben a jótékony előadás célját, vagy azokat az alkalmakat, amikor helyi műkedvelőkkel lépett fel. Ritka esetben más típusú bejegyzést is találunk (pl. halálozásról, betegségről).

Vendégszínészként a Nemzeti Színházban is játszott kedvelt szerepeit vitte el a különböző kis és nagy társulatok vidéki állomáshelyére. Kiváló jellemszínészként kiemelt szalonszínésznői szerepköréhez kapcsolódó szerepei mellett – amilyen ifj. Dumas Gauthier Margit-ja, Brue Susanne szerepe Sardou *Utolsó levél*-ben, Leonora Falconieri bárónő szerepe Feuillet Octave *Delilla* c. darabjában, Rys asszony Dumanoir *Csacska nők*-jében, Leonie George Sand *Villemer Marquis* c. darabjában, De Thautzettené ifj. Dumas *Denise*-ben vagy Reville hercegnő szerepe Pailleron *Ahol unatkoznak* c. vígjátékában – remekül és ellenállás nélkül játssza a pazarló bankárnét, Fourchambeault-nét (Augier: *Fourchambeault család*), a divatbolond Menneville marquisnőt (Scribe- Legouvé *Tündérújjak* c. darabjában), megőrülő Cora szerepet (Belot 47. cikk c. darabban). A szalonalaknak kevésbé mondható szerepet is több ízben alakít, mint a paraszt Bannainé (Szigeti József *Rang és mód*), vagy Ördög Sárát (Tóth Ede *Tolonc*-ában).

A fiatal özvegyeket, salonkirálynőket, a csupa szépséget, bájt és előkelőséget hozó Prielle sikerre viszi Rákosi Jenő *Aesopus* darabjának Trunduzia groteszk vénlány figuráját. Ugyanúgy nagy visszhangot kelt Csíky Gergely több alakjának megformálása, mint a szabdságharcos vértanú-halálból csúfot űző és megélhetésre használó szent özvegy, Szederváry Kamilla alakja a *Proletároknak*, vagy az időskori nagymama figurája Csíky azonos című drámájában. Mindezen

⁶ PRIELLE Kornélia, *Csak 1868-tól kezdve tudok rendben számot adni vidéki vendégszerepléseim jegyzékéről*. OSZK Kt. An 4942/26.

⁷ A Szerdahelyi-Prielle házaspár anyagi helyzetére l. BARTHA Katalin Ágnes, „Otthonteremtés a színészek körében (a 19. század utolsó harmadában)”, *CERTAMEN* 5 (2011) 51–68, 66–67

⁸ Színészek társadalmi helyzetéről lásd: RAJNAI Edit, „Kísérletek a vidéki színészet rendezésére. 1873–1890”, in *Magyar színháztörténet: 1873–1920*, szerk. GAJDÓ Tamás, (Budapest: Magyar Könyvklub – Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet, 2001) 220–265.; GAJDÓ Tamás, *Dívák, primadonnák, színésznők. Jászai Mari, Fedák Sári, Karády Katalin*, (Budapest: Ernst Múzeum, 2003).; PINTÉR Márta Zsuzsanna, „A Színészek társadalmi státusza” in: *Magyar színháztörténet. 1920–1949*, főszerk. BÉCSY Tamás, SZÉKELY György, szerk. GAJDÓ Tamás, (Budapest: Magyar Könyvklub, 2005), 1065–1123.

⁹ RAKODCZAY Pál, *Prielle Kornéliáról*, in *R. P. leveles ládája*, 554. OSZK Kt., III, Fol Hung. 1484.

alakításait nemcsak a budapesti közönség, hanem a jegyzék szerint több színházi város közönsége is láthatta.

A dokumentum előadáscímei mellett sem szerző, sem fordító nem szerepel, magának a játszott szerepnek a nevét sem jegyzi külön fel Prielle. Ezen adatok azonban Czenner Mihály könyvének *Prielle Kornélia szerepei a Nemzeti Színházban c. fejezetéből*) könnyen felfedhetők, s ezért itt nem tartjuk ezt feladatunknak.¹⁰

A jegyzék színigazgatóinak nevei a korszak ismert társulatigazgatói voltak, adataik fellelhetők a Magyar Színházművészeti Lexikonban (1994) is: Láng Boldizsár, Károlyi Lajos, Fehérvári Antal, Szuper Károly, Nagy Mihály, Bokody Antal, Krecsányi Ignác, Follinus János, Temesváry Lajos, Mannsberger Jakab [Mosonyi Károly], Gerőffy Andor, Miklósy Gyula, Sztupa Andor, Gerő Jakab, Csóka Lajos, Kuthy Béla, Völgyi György, Aradi Gerő, Némethy György, Gáspár Jenő, Balog György, Szabó Antal. Játszott a Nemzeti Színház tagjaival is vidéken és néhány igazgató társulatához több ízben is visszatért. A társulatigazgatói szempontból láttatott vendég-előadói helyzetet az olyan típusú kivételes forrásközlés mutathatja meg, mint amilyen a *Miklósy Gyula naplója*.¹¹ A működés nehézségei mellett a vendégjáték szerepe és átlagos honorja is felmérhető naplójából. Prielle azonban a naplóvezetés időszakában pont nem játszott Miklósynál.

Feltűnő a jótékony előadások gyakorisága, amikor a színésznő megnevezett vagy meg nem nevezett célokból fellépési jövedelmét az adott intézménynek, egyesületnek, elhalálozott kolléga sírkő alapjának stb. ajánlotta.¹² Jónéhány jubileumi fellépés alkalmat is találhatunk, amikor színészkollégák jubileumi előadásának fényét emelte, vagy saját maga színészi jubileumát ünnepelte egy előadás keretében.

Feltűnnek a jegyzékben családi kapcsolódások, külön megemlíti, amikor férjével, Szerdahelyi Kálmánnal megy vendéglőadásra. Neve csak Kálmánként van feltüntetve 1869, 1871-ben és 1872-ben, hogy az utóbbi év novemberében ennek halálát legyen kénytelen feljegyezni. Első és egyben harmadik férje elvesztése után is folytatja vendégjátékait. Nemzeti Színházi örökös szerződése (1881), ha úgy tetszik, még erősíti színházi aktivitásában. Nem vonult vissza, mint annyi sok pályatársa, hanem intenzív vidéki fellépéseiből is láthatóan, mintegy missziószerűen vállalta hivatását. Vidéki vendégjátékainak természetesen gyakorlati célja is volt: a család segítése, az életszínvonal fenntartása.

Színésztestvéreire is van utalás. Prielle Péter (1838–1915) jutalomjátékán 1870-ben fellép Marosvásárhelyen, és 1880-ban pedig Miskolcon, 1879-es áprilisi közös váci fellépésük jövedelmét az árvíz sújtotta Szegednek ajánlják. Lángné Prielle Emília (1829–1902) húga neve, ha nem is tűnik fel tételesen, a vele való találkozás is fontos rugója lehetett a „Lágh Boldizsár sógoromnál” való fellépésének.

Láng Boldizsárék családját Prielle Kornélia igen intenzíven támogatta. A két Láng lány Irén és Ilona színészpályájának egyengetését is szíven viselte. Irén jónéhány évig Prielle és Szerdahelyi budapesti Vas utcai háztartásában élt és nevelkedett. Ennek nyomai is kiolvashatók a jegyzékből: Miskolcra 1873 áprilisában Láng Irén húgával randul le, ahol együtt is játszanak. Az 1895-ös és 1899-es szabadkai vendégjátéka minden bizonnyal a tehetséges Ilona húga

¹⁰ CZENNER Mihály *Prielle Kornélia: Emlékezés és adattár*, (Budapest: Színháztudományi és Filmtudományi Intézet, Országos Színháztörténeti Múzeum, 1967).

¹¹ MIKLÓSY Gyula, *naplója (1886–1888)*, s.a.r., szerk., kiad., jegyz. RAJNAI Edit, *Studia Theatralica* 5, (Budapest: Biblioteca Nationales Hungaria, 2018).

¹² A szociálisan érzékeny, adakozó és egyleteket támogató Prielle-ről l. BARTHA Katalin Ágnes, „Színház az EMKE céljaiért”, in *Életpályák, programok a közművelődés szolgálatában: Tanulmányok az EMKE 130 évéről*, szerk. BARTHA Katalin Ágnes (Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2016), 147–164, különösen 154–162.

jutalomjátékával kapcsolódott össze, hogy unokahúga anyagi és művészi sikerét ily módon is segítse. 1876 februárjában nagyváradi fellépésének jövedelmét legkisebb húgának, Prielle Lillának (1834–1877) ajánlja, aki Rónay Gyula színész és igazgató férje 1874-es elvesztése után visszavonult a pályáról. A jegyzék szerint 1877 december 17-én, amikor pont Kassán játszik, meghal a korábban már betegeskedő (az elmeháborodás jeleit mutató) Lilla, akinek ápolását maga vállalta budapesti Vas utcai lakásában.¹³

A jegyzék abból az időszakból való, amikor létrejön a vidéki színházi épülethálózat és infrastruktúra, amelynek jó részét a mai magyarországi és szomszédos országok jelenleg is használnak.¹⁴ Az épülethálózat meglódulását jól jelzi, hogy az 1885-ben 31 községi színházi épülettel rendelkező magyar színjátszás 1912-ben már 54 épületszámmal rendelkezik.¹⁵ A színházépületek ugyanis a színházi ellátórendszer egyik elemeként fontos szempontja volt Prielle vendégszínházainak kiválasztáskor.

A vendégszínházok helyszíneként feltüntetett települések közt a városok vannak többségben, a fellépések színhelyei között a korabeli terminus szerint csak öt község szerepel: Füred, Borszék, Kovászna, Dicsőszentmárton, Kalocsa. A dualizmus kori városállománynak a várostörténeti tanulmányokban fellelhető hierarchikus, illetve funkcionális és városhálózati szempontjait sem szem elől tévesztve,¹⁶ a színházi város (ennek szintársulati teherbírása függvényében) definíciója kívánczik egyik mérvadó szempontnak, amelyet Rajnai Edit írt le a korszak vidéki színjátszásának struktúráját vizsgáló tanulmányában.¹⁷

Az 1870–1880-as évek magyarországi településeit a társulatok fogadásának ideje és ott-tartózkodásuk hossza szempontjából legalább öt csoportba osztja fel. Az elsőbe azok a városok tartoztak, amelyek főidényben, azaz októbertől virágvasárnapig (március végéig, április elejéig) tartottak állandó társulatot és megbízható épülettel rendelkeztek. 1873 és 1890 között a következő ún. hosszú téli évadot tartó színházvárossal (amelyek téli idényben legalább öt hónapra fogadtak magyar szintársulatot) számol: Pécs, Szeged, Debrecen, Kassa, Kolozsvár, Szabadka, Kecskemét, Székesfehérvár, Miskolc, Arad, Győr.

¹³ A Prielle-testvérek viszonyairól l. MÁLYUSZNÉ CSÁSZÁR Edit, *Egy színész házaspár élete*, (Budapest: Művelt nép Tudományos és Ismeretterjesztő Kiadó, 1956), 252–253. Lilla betegségről és elhalálása híreről *Magyar Polgár*, 1877. 11. évfolyam, 1877. dec.-22. 292.sz.

¹⁴ 1873-ban az ország 32 magyar szintársulata (ebben a kis 20 létszám alatti, a közepes 20–40 létszám közötti és az 50 tagot meghaladó nagytársulattal) kb. 850 színésszel működött, ez a szám a századvégen, 1897-ben a következően változott: az ország 40 szintársulatában kb. 1419 előadóművész működött. Mindezt a játszóhely-hálózat bővülése, infrastrukturális meglódulása (1885-ben 31 községi színházi épülettel rendelkező színjátszás 1912-ben már 54 épületszámra nő) és a professzionalizáció előrehaladó folyamata is segítette. Vö. A *Magyar Színészet Évkönyve* az 1873-as évben összesen 25 szintársulatot (a pesti Nemzeti Színház és a Kolozsvári Nemzeti Színház is benne volt) s ezek személyzeti listáját gyűjtötte össze és közölte. Összeszámolva ezeket 850 színész volt ekkor a magyar színészeti munkapiacra. 479 férfi és 371 nő. Az 1897-es adathoz lásd: RAJNAI Edit, *A színi kerületi rendszer kialakulása: (1879–1905)*, Doktori értekezés (kézirat), (Budapest: ELTE BTK, 2010) OSZK Színház-történeti Tár, irattár, MS 711, 251.

¹⁵ RAJNAI Edit, *A színi kerületi rendszer ...*, 165.

¹⁶ BELUSZKY Pál, „A polgárosodás törekeny váza: Városhálózatunk a századfordulón I.: (Városhierarchia — vázlat, tényképekkel”, *Tér és Társadalom*, 4 (1990), 13–56.; BELUSZKY Pál, GYÖRY Róbert: „A város a ház, a nyugalanság, a munka és a fejlődés « Magyarország városhálózata a 20. század elején”, *Korall*, 11-12 (2003), 199–238.

¹⁷ RAJNAI, i.m., 238.

A második csoportnál a téli szezon három-négy hónapra rövidülhetett, jelezve, hogy a város még nem tudja hosszabb ideig biztosítani egy társulat megélhetését. Ilyen volt Marosvásárhely, Nyitra, Szatmár, Zombor, időnként Baja és Hódmezővásárhely. A rövid szezon változata volt az osztott évad, amikor éveken át vagy az évad első felében (szeptember végétől december végéig), vagy januártól március végéig fogadták a színészeket. A harmadik típus a téli játszóhellyel nem rendelkező „nyári állomás város” volt. A rendszeres játszási idejű változathoz tartoztak még azok a leginkább a német többségű városok, ahol az évad egy hosszú téli és egy áprilistól június közepéig-végéig tartó rövid, tavaszi-koranyári „kisévadra” oszlott (Sopron, Pozsony, Temesvár, Pécs). A hosszú évad eleinte a német, a rövid pedig a magyar társulatoké volt. Legkorábban Pécs váltott: 1871-től a magyar színészek már nem a tavaszi-nyári, hanem a téli színi idényben játszottak, és 1876-tól már egyáltalán nem fogadott német társulatot a város. A legtöbb magyar település lakója a 19. század utolsó harmadában leginkább mégis akkor láthatott színházi előadást, amikor a helység útjába esett valamelyik társulatnak. Egy-egy vendégjáték általában két-hat hétig tartott. A társulatok útvonalát azonban jelentős mértékben a játékra alkalmas épületek határozták meg.¹⁸

Ha a jegyzékben a **városok előfordulási gyakoriságát** vizsgáljuk, akkor mindenekelőtt Kolozsvár emelkedik ki a jelzett periódusban. 1870-es évek közepétől, pontosan 1874-től 1887-ig, Kolozsvár volt az egyetlen olyan állomáshelye a magyar vidéki színeszetnek, amely 12 hónapos játszási időt valósított meg a vidéki magyar színtársulati állomáshálózat 12 központja közül egyedülként.¹⁹

Tizennégy különböző évben ment el kolozsvári vendéglőadás-sorozatra Prielle, ahol több mint tíz előadástól két előadásban való fellépésig terjedt működése. A hetvenes években majd minden évben elutazott Kolozsvárra, a nyolcvanas és kilencvenes években három-három különböző évben tavasszal, nyáron és ősszel. Gyakori kolozsvári látogatása helyi gazdag kapcsolathálójával is magyarázható, amely még 1847-es kolozsvári színésznői korszaka és Szerdahelyi Kálmánnal való első frigye időszakából datálható.²⁰

A különböző városokban való fellépteinek gyakorisága nem esik egybe feltétlenül a hosszú színházi évadot tartó városokéval, és a Budapesthez való közelségük sem mérvadó. A hosszú évadot tartó magyarországi színházi városokba való látogatása így oszlik meg: Kolozsváron 14, Szegeden 10, Aradon 9, Debrecenben 9, Miskolcon 7, Kassán 5, Győrött 3, Kecskeméten 4, Pécsen

¹⁸ Uő, *uo.*, 240.

¹⁹ Ez a tizenkét színházi központ: Arad, Debrecen, Győr, Pécs, Szatmár, Kolozsvár, Kassa, Miskolc, Szeged, Székesfehérvár, Szabadka és Kecskemét voltak.

²⁰ Vö.: A helyi sajtó minden látogatása alkalmával hangsúlyozza, hogy a közönség körében jól ismert színésznő látogat el a városba, ill. számon tartja, hogy mikor, hány évvel ezelőtt látogatott el utoljára a művésznő. Ebben nem kis szerepe van a K. Papp Miklóssal ápoltnak. Amint az elemzett jegyzék is bizonyítja, a Szerdahelyi házaspár voltak K. Papp Miklós (a hatvanas években a *Kolozsvári Közlöny* munkatársa, 1867-től a *Magyar Polgár* alapítója és szerkesztője) és felesége, Szabó Pepi színésznő fiának keresztszülei. Kapcsolatuk Szerdahelyi halála után is családias maradt. Prielle a K. Papp gyerekeket Budapesten létükkor mulatságra, kiállításra viszi, 1885-ben és elő is fizet a Magyar Polgár-ra. Prielle és K. Pappék jó viszonyára bizonyítékként hozhatók Jászai Mari levelei Mihalsi Mimihez, kolozsvári kalapkészítő, jelmez-tervező és szerző barátnőjéhez is. *JÁSZAI Mari levelei*, s.a.r. KOZOSCSA Sándor Dr., Bp., Pintér Jenőné vállalata, 1944, 168. Az Ürmössy családdal való viszonyáról: BARTHA Katalin Ágnes, „Társas viszonyok és Prielle Kornélia (színészéletemód, város és szállás összefüggéseiről)”, in *Hortus Amicorum. Köszöntőkötet Egyed Emese tiszteletére*, szerk. BARTHA Katalin Ágnes, BIRÓ Annamária, DEMETER Zsuzsa, TAR Nóra Gabriella, (Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2017), 157–166..

3, Szabadkán 3, különböző évben játszik rövidebb-hosszabb sorozatot. Emellett a látogatott helységek közül a szülőváros, Máramarossziget tűnik ki, ahova 9 különböző évben utazik el és játszik gyakran jótékony célból. Szigetet első, 1841-es debütjének városa, Szatmár követi 5 visszatéréssel. Az öt különböző évben felkeresett városok között az 1886-tól korszerű épülettel rendelkező, a szlovák többségű Kassa²¹ és Eperjes,²² a magyar többségű Ungvár²³ és A négy különböző évben fekeresett városok közt a némettöbbségű város Pozsony,²⁴ a magyar többségű Eger²⁵ Kecskemét és Marosvásárhely. A három különböző évben felkeresett városok közt: Balatonfüred, Kézdivásárhely, Nagykároly, a némettöbbségű, a hosszú évadot tartó Győr, Pécs és Szabadka szerepel.

A két alkalommal látogatott települések közt 1875-től korszerű színházépülettel rendelkező Temesvár, Sepsiszentgyörgy, Székelyudvarhely, Kaposvár, Keszthely, Gyöngyös, Békéscsaba, Besztercebánya, Szolnok, Vác, Déva, Torda, Borszék, Sopron, Sátoraljaújhely szerepelt. A jelzett időszakban egyszer látogatott el a következő településekre: Újvidék, Dicsőszentmárton, Esztergom, Rimaszombat, Losonc, Kalocsa, Baja, Szentes, Szekszárd, Nagybánya, Dész, Szamosújvár, Hódmezővásárhely, Nyitra, Nagykanizsa, Beregszász, Nagyenyed, Nagybecskerek, Brassó, Erzsébetváros, Nagykőrös, Dunaszerdahely, Nagyszeben, Zilah, Munkács, Kovászna, valamint az osztrák fővárosban, Bécsben való fellépés is szerepel a jegyzékben.

Prielle még férje életében úgyszólván bejárta az egész országot, özvegyisége bekövetkezte (1872) után sem csökkent ereje, játszási és utazási kedve. S ha a fenn említett városok, települések földrajzi elhelyezését tekintjük, akkor láthatjuk, hogy nem riadt vissza a hosszú utazástól, az ismeretlen helyektől sem, és a „végek” közül is megfordult több városban. Budapesttől nyugatra Sopronba, Szombathelyre nem egyszer ment el játszani; a felvidéki Pozsonyba, Besztercebányára, Kassára, a kárpátaljai Ungvárra, Munkácsra, Beregszászra, a délvidéki Újvidékre, Nagybecskerekre, a dél-erdélyi Dévára, Nagyszebenbe és Brassóba is elutazott, s vitte kedves szerepeit.

1884 nyarán Brassóban²⁶ is fellépett, ahol a nemzetiségi ellentétek miatt akár kétségessé is válhatott volna a sikere. Így ír erről: „Brassóban olyan három ágú villa a 3 féle natio, hogy mindig talpon állnak egymással szemben” (...) mindig akad előadásaimon 15-20 román ugyan annyi szász, de az a furcsa, hogy ezek okvetlenül olyanok, akik egyáltalában nem értik a magyar nyelvet... A magyarok nagyobb, legnagyobb része iparos, mert a nemesség, aki itt szokott lakni, az vagy szűkölködő állapotáért választotta Brassót (mint tudod gyakran Gráczot) vagy ilyenkor

²¹ Kassán még a negyvenes években a német és magyar társulatok váltották egymást, 1893-tól csak magyar társulatok kaptak játszási engedélyt. A szabad királyi város etnikai megoszlása 1881-ben 10007 magyar, 4218 német, 10811 szlovák L. Az 1881. év elején végrehajtott népszámlálás főbb eredményei megyék és községek szerint rendezve, 2. köt., Budepest: Orsz. M. Kir. Stat. Hivatal, 1882) 8.

²² Eperjes etnikai megoszlása ekkoriban: 1963 magyar, 1880 német, 5705 szlovák. *i.m.*, 229.

²³ Ungvár 11373 lakosából 8182 magyar, 837 német, 1677 szlovák volt. *i.m.*, 337.

²⁴ Pozsony 48.006 lakosából 30.440 német, 7273 szlovák és 7270 magyar. *I.m.*, 218.

²⁵ Eger 20.669 lakosából 19.192 magyar, 318 német, 206 szlovák volt. *Im.*, 113.

²⁶ Az 1881-es népszámlálás szerint szinte azonos arányban lakta ekkoriban Brassót a három nemzetiség: 9599 német, 9506 magyar, 9079 román. *Uo.*, 80.

*fürdőkön van. Két első előadásom bizony gyér volt, mind a mellett, hogy a dicsőség és pachtbukék meg voltak, és úgy utána a hozsannát hangzó német és román cikkek*²⁷

A többnyelvű városokban minden bizonnyal növelte népszerűségét nemzetközi műsora és idegen-hangzású neve is. De látnunk kell, hogy színésznői működése és a magyarországi asszimilációs folyamat korrelációja az életpálya vizsgálatának keretében megkerülhetetlen. Hiszen a lakosság etnikai viszonyait tekintve a 19. századi Magyarország Európa legtarkább népességű országa volt.²⁸

Láthatjuk a jegyzék felfejtett viszonyaiban, hogy a vidéki vendéjátékok működését nem egyszerűsíthetjük le a korabeli vidéki színházi állomásrendszer szintjei és a vendéjátékok helységei közötti közvetlen összefüggés magyarázatával. Ehhez olyan szempontok figyelembevétele szükséges, mint amilyen a színingazgatókkal való viszony, társulatok összetétele, személyes kapcsolódások, társadalmi és családi viszonyok, a társadalom által elvárt viselkedési normák betartása, a jótékonykodás és egylettámogatási gyakorlatok kontextusa, a művészi hírnév és társadalmi presztízs fenntartása, s a hírnevesség reprezentációjára kiválóan alkalmas színházon kívüli célok közösséget mozgató ereje, valamint személyes adottságok és érzékenységek, amelyek érzékeltetik azokat az áttételes és finomabb mechanizmusokat is, melyek egy-egy vendéjáték létrejöttét életre hívták.

A jegyzék alapján fellépéseinek térképe is megalkotható, amelyre rápillantva a színművésznő magyarországi ismertségének és hírnevességének térbeli dimenzióit is könnyen felmérhetjük.

Melléklet 1.

Prielle Kornélia: Csak 1868-tól kezdve tudok rendben számot adni vidéki vendégszerepléseim jegyzékéről²⁹

1868

Nagykároly, Lángh Boldizsár sógoromnál

Jun. 27. Gauthier Margit
28. Angyal és Daemon
30. Lignorelles Luiza
Jul. 2. Csacska nők
4. Lovoodi árva
5. Gauthier Margit

Szathmár, ugyan azzal.

Jul. 7. Gauthier Margit
9. Angyal Dameon

²⁷ Prielle Kornélia leányához írt 1884. júliusi levelét MÁLYUSZNÉ CSÁSZÁR idézi, *Egy színész házaspár élete ...*, i.m., 249. A levelezés az örökösök tulajdonában volt, nagy része lappang. Antónia nevelt lánya az akkori képviselőházi háznagy, visontai Kovách László vámosgyörki földbirtokos fiához ment feleségül.

²⁸ HANÁK Péter, Polgárosodás és asszimiláció Magyarországon a XIX. században, *Történelmi Szemle*, 17(1974), 4. 513–536.; T. SÁPOS Aranka, A Töketerbesi járás etnikai összetétele a dualizmus korában I. A dualista Magyarország etnikai megoszlása. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* IV (2002). <http://epa.oszk.hu/00000/00033/00009/tsapos.htm>. (Letöltés: 2021. szept. 27.)

²⁹ PRIELLE Kornélia, *Csak 1868-tól kezdve tudok rendben számot adni vidéki vendégszerepléseim jegyzékéről*. OSZK Kt. An 4942/26. A kézírást betűhíven közöljük.

- 11. Lignorelles Luiza
- 14. Lowodi árva [10]
- 16. Czigány (jótékony)

M.Sziget, Károlyi Lajos igazgató

- Jul. 25 Gauthier Margit (jótékony)
- 28. Angyal és Daemon
- 30. Szövetségesek
- Aug. 1. Lecouvreur Adrienne
- 4. Gauthier Margit
- 6. Csacska nők

1869

Kolozsvár, Fehérváry Antal igazgató

- Május 4. Szövetségesek
- 8. Kísértés
- 9. Csacska nők [20]
- 10. Csapodár
- 12. Bajusz
- 14. Egyik sír másik nevet
- 15. Gauthier Margit
- 17. Aesopus
- 18. Czigány
- 19. Delila
- 22. Lignorelles Luiza (színházi alapra)
- 23. Gauthier Margit (Déryné, Gyulay szobor)

Újvidék, Szuper Károlynál

- Jun. 16. Csapodár---Kálmánnal [30]
- 17. Szövetségesek---Kálmánnal
- 19 Gauthier Margit ---Kálmánnal
- 20. Utolsó Levél---Kálmánnal

Arad Follinus társulatánál

- Jun 26. Szövetségesek
- 27. Benoiton család
- 28. Égben
- 29. Aesopus
- 30. Egyik sír másik neve
- Jul 1. Csacska nők
- 3. Gauthier Margit [40]
- 8. Ármány és szerelem
- 10. Delila
- 13. Gauthier Margit
- 14. Gyöngéd rokonok
- 15. Bajusz
- 17. Lowoodi árva
- 18. Delila
- 19. Bajusz
- 20. Házasság XV. Lajos alatt
- 24. Csapodár [50]
- 26. Angyal Daemon

1870

Kolozsvár, Fehérváry Antal [Kálmánnal]

- Jul. 5. Szövetségesek

- 7. Házasság XV. Lajos alatt
- 9. Delila
- 10 Gauthier Margit
- 12. Utolsó levél

Marosvásárhely, ugyan azzal [Kálmánnal]

- Jul 16. Szövetségesek
- 17. Delila
- 19. Házasság 14ik Lajos alatt
- 21. Gauthier Margit [60]
- 23. Utolsó levél
- 24. Aesopus
- 26. Csapodár
- 27. Tündér ujjak (Péter jutalma)
- 30. Lignorelles Luiza
- 31. Lowoodi árva
- Aug. 2. Csacska nők (vértanuk szobrára)

Dicső Szent Márton, Nagy Mihály színigazgató [Kálmánnal]

- 4. Csapodár
- 5. Szövetségesek

1871

Mártius hóban volt a **Kolozsvári** nemzeti színház félszázados ünnepélye, és akkor Jókainé a Szigetvári vértanukban játszott, én Április

- 1. Bajusz [70]
 - 3. Női harcz (nemzeti színházi tagok Fehérvárynak)
- azután beteg voltam s az évben nem vendégszerepeltem.

1872

Kolozsvár

Junius utolsó napjaiban lerándultam Kálmánnal a K. Papp Miklósnak fiát megkeresztelni és két estén vígjátékokat adva egészben jótékony czélokra

Nem tudom hányadik [jún. 17, 19.]

Fehér hajsza. Már alszik

Utó irat. Vároteremben

Arad, a nemzeti színház tagjaival

- Jul 4. Női harcz
- 5. Utó irat
- 6. Gauthier Margit
- 7. Egyik olyan, mint a másik
- 8 Jó hazafiak
- 11 Fürdőre kell menni
- 12 Jó barátok [80]
- 13 Delila
- 15 Párbaj
- 18 Tartuffe
- 21 Gyöngéd rokonok
- 23 Csapodár
- 24 Utolsó levél
- 25 Szövetségesek
- 29 Párbaj
- 30 Tündér ujjak

ez év novemberében meghalt Kálmán, a ki egy ígérete következtében nagyon betegen vezette a válalkozást és rendezést.

1873

Az év Ápril [26] elején **Miskolczra** mentem egy
Julie előadásra Láng Irén húgommal [90]

Kézdivásárhely, Nagy Mihály társulatnál

Júl. 10. Gauthier Margit
12. Angyal Daemon
13. Női harcz
15. Angeló
17. Julia
19. Holt szív
20. Czigány

Sepsiszentgyörgy, ugyan azzal

Jul. 26. Gauthier Margit
27. Női harcz
29. Julia [100]

Székely Udvarhely ugyan azzal

Aug. 2. Női harc
3. Gauthier Margit
5. Julia
7. Angyal Daemon
9. Angelo
10. Czigány

Borszék [ugyan azzal]

Aug. 21. Női harcz
24. Julia

1874

Kolozsvár, 3 intendáns

Ápril 20. Delila
22. Házasság XV. Lajos alatt [110]
23. Salome
25 Holt szív
26. Czigány
27. Kísértés (részben jótékony)
29. Alfonz ur (részben jótékony)

máj. 2. Gauthier Margit

3. Aesopus
4. Julia. Szellemdus hölgy
6. Alfonz úr
7. Holt szív [120]

Pozsony, Bokody társulata

[Máj.] 12. Gauthier Margit
13. Női harcz
14. Házasság XV. Lajos alatt
15. Angyal Daemon

Debrecen, Bethlen grófné meghívására jótékony céllal Nádayval

Jún. Utó irat

Ugyan e hóban a nemzeti színházzal lerándulunk

Miskolcra, [Nemzeti Színház Paulay ig.]

Alfonz úr (jótékony célra)

Júl. 2. Házasság 15. Lajos alatt

4. Delila

5. Szövetségesek

6. Utó irat, Szellemdús hölgy [130]

8. Gauthier Margit

11. Holt szív

13. Csésze tea

14. Váró teremben

16. Tündér ujjak

17. Alfonz úr

Kassa

18. Alfons úr

19. Utó irat, Szellemdús hölgy

20. Delila

21. Gauthier Margit [140]

22. Tündér ujjak

23. Holt szív

Arad

25. Alfons úr

27. Utó irat, Szellemdús hölgy

28. Holt szív

29. Gauthier Margit

30. Delila

31. Váró teremben

Aug.1. Tündér ujjak

2. Alfons úr [150]

Borszék Nagy Mihálynál

15. Gauthier Margit

16. Angyal és Daemon

21. Alfons úr

Marosvásárhely ugyan azzal

26. Alfons úr

27. Női harcz

28. Julia

30. Angyal és Daemon (jótékony)

Kolozsvár

Sept.1. Alfons úr

3. Holt szív

5. Lignorelles Luisa [160]

Deés műkedvelőkkel

8. Női harcz

9. Gauthier Margit

10. Julia

Kolozsvár

12. Kísértés

13. Medici Mária

Nagy Váradi Debreceni consortium

14. Delila (Rónaynének)

Aradi új színházi megnyitóra

21. én prologust szavaltam Szász Károlytól

22. Ajtó tárva zárva és Szellemdús hölgy.

Pozsony (A Toldy kör javára Nádayval)

Dec. 14. Utóirat

1875. Kolozsvár (Korbuly intendáns)

April 24. Sphinx

25. Jó barátok [170]

28 Sphinx

29. Navarrai királyné regéi

Máj. 1. Georges hercegnő

2. Szövetségesek

3. Georges hercegnő

Kaposvár (műkedvelők)

8. Női harcz-----

9. Julia. Utóirat----- az orsz. nőiparegylet és kaposvári kiseddóvó részére)

Pozsony, (Follinus igazgató)

[Máj.] 12. Sphinx

13. Szövetségesek

14. Holt szív [180]

15. Georges hercegnő

Kassa, nemzeti színházi tagok (én és Paulay)

Juli. 3. Kesztyű és legyező

4. Julia

5. Utolsó levél

8. Sphinx

10. Gauthier Margit

11. Két fájdalom

12. Egyik sír másik nevet

13. Georges hercegnő

14. Az asszony ingatag, Csésze tea [190]

Júl. 15. Alfonz úr (tűzoltók javára)

Eperjes (ugyan úgy)

[Júl.] 16. Alfonz úr

17. Sphinx

18. Gauthier Margit

Szatmár (ugyan úgy)

[Júl.] 20. Alfonz úr

21. Kesztyű, legyező

22. Julia

23. Sphinx

24. Georges hercegnő

25. Utolsó levél [200]

26. Gauthier Margit

27. Egyik sír másik nevet (nőegylet javára)

Nagy Károly (ugyan úgy)

[Júl 28.] Alfonz úr

29. Julia
30. Gauthier Margit
31. Georges hercegnő
aug. 1. Sphinx

Máramarosziget, (Krecsányi társulattal)

Aug. 3. Gauthier Margit
7. Julia
8. Női harcz [210]
9. Holt szív —————
10. Csapodár
11. Georges hercegnő

-Nőegyletnek, Leányiskolának, Kisdedovónak

Nagyvárad (Debreczeni társulat)

Aug. 27. Georges hercegnő (Rónaynének)
28. Gauthier Margit

Temesvár

Szept. 22. Nőuralom (Színház megnyitás, nemzeti színházi tagokkal)

1876

Szeged (Sztupa társulata)

Febr. 23. Delila (Rónaynének)
24. Gauthier Margit

Győr (Follinus társulat)

April 1. Sphinx
2. Szövetségesek [220]
3. Holt szív
4. Házasság 15. Lajos alatt
6. Gauthier Margit
7. Utolsó levél
8. Clarisse

Kecskemét (Aradi színigazgató)

April 11. Julia
13. Holt szív

Debrecen (Temesváry igazgató)

[April] 18. Szövetségesek
20. Sphinx
22. Holt szív [230]
25. Delila
26. Csacska nők
27. Gauthier Margit
29. Georges hercegnő
máj. 1. Clarisse

Nyíregyháza (Mansberger igazgató)

Jun. 19. Gauthier Margit
21. Szövetségesek
22. Georges hercegnő
24. Sphinx
27. Csacska nők [240]
28. Holt szív
29. Angyal Daemon

Ungvár (Gerőfy igazgató)

Júl. 3. Georges hercegnő

4. Szövetségesek
6. Julia, Utóirat
8. Sphinx
9. Gauthier Margit
11. Holt szív
12. Szellemdús hölgy (tűzoltóknak)
13. Angyal és Daemon [250]

Kaposvár (Miklóssy igazgató)

- Júl. 25. Gauthier Margit
26. Holt szív

Balaton Füred (Follinusz igazgató)

- Aug. 5. Szövetségesek
8. Holt szív
10. Utolsó levél
12. Julia
13. Női harcz

Keszthely

- [Aug.] 16. Holt szív
17. Női harcz [260]
19. Sphinx
20. Georges hercegnő

Máramaros Sziget (Gerőffy társulat)

- [Aug.] 29. Szövetségesek
30. Sphinx
- Sept. 1. Georges hercegnő
2. Delila
4. Kesztyű, legyező

Kolozsvár (Korbuly intendáns)

9. Georges hercegnő
11. Holt szív
12. Sphinx [270]
14. Kesztyű legyező
15. Égben (Némethy Irma sírkövére)
17. Párbaj
18. Toloncz (Tóth Ede símlékére)

1877

Arad (Sztupa igazgatás)

- Jan. 2. Georges hercegnő (Rónaynének)
3. Holt szív
4. Angyal és Daemon

Debrecen (Temesváry igazgató)

- Jan. 25. Julia
26. Jó barátok
27. Alfonz úr [280]

Debrecen (ugyan azzal)

- April. 4. Kesztyű legyező
5. Kísértés
7. Bálvány
8. Ibolya felé
12. Navarrai királyné regéi
14. Caverletné

Kolozsvár (Korbuly intendáns)

- 19. Bálvány
- 21. Egyik sír másik nevet
- 24. Ibolya felé
- 28. Caverletné [290]
- 30. Csacska nők

Zombor Gerő, Prielle

- Juni.19. Gauthier Margit
- 20. Holt szív

Ungvár (Krecsányi igazgató)

- Juli. 3. Lignorelles Luiza
- 5. Kesztyű legyező
- 7. Utolsó levél
- 8. Bálvány
- 10. Ibolya felé
- 12. Caverletné
- 14. Delila [300]
- 16. Georges hercegné (nőegyletnek)

M.Sziget, Temesváry Társ.

- 21. Bálvány
- 24. Utolsó levél
- 25. Caverletné
- 26. Jó barátok
- 28. Tündér ujjak
- 29. Toloncz
- 31. Az Égben

Szatmár (ugyan azzal)

- Aug.4. Holt szív
- 7. Bálvány [310]
- 8. Ibolya felé
- 9. Caverletné
- 10. Tündér ujjak
- 11. Delila

Nagy Károly (ugyan azzal)

- 16. Holt szív
- 17. Caverletné
- 18. Tündér ujjak
- 19. Csapodár

Szatmár (ugyan azzal)

- 21. Szövetségesek

Beregszász (Krecsányival)

- 25. Georges hercegnő [320]
- 26. Kesztyű legyező
- 27. Holt szív

Békéscsaba (Csóka igazgató)

- Aug. 31. Georges hercegnő
- Sept. 1. Gauthier Margit
- 2. Csacska nők
- 3. Holt szív

Eperjes (Kuthy Béla igazgató)

- Dec. 8. Holt szív

9. Szövetségesek
11. Georges hercegnő
12. Julia [330]
13. Delila

Kassa (Láng igazgató)

[Dec.] 14. Hot szív
15. Bálvány

Eperjes (Kuthy Béla)

Dec. 16. Gauthier Margit

Kassa (Láng)

Dec. 17. Kesztyű legyező (az éjen meghalt Lilla nővérem, haza jöttem)

Eger (Völgyi társulat)

Dec. 22. Holt szív
23. Gauthier Margit

Szeged (Aradi Gerő igazgató)

Dec. 27. Holt szív
28. Szövetségesek
29. Julia, Utóirat [340]
31. Kesztyű legyező

1878

Folytatva **Szegeden**

Jan. 2. Gauthier Margit
3. Sphinx
5. Georges hercegnő

Kecskemét (Némethy György)

Febr. 21. Georges hercegnő
23. Sphinx
26. Kesztyű legyező

Esztergom (Völgyi György)

Jun. 13. Holt szív
16. Georges hercegnő

Gyöngyös (Gerőfy igazgató)

28. Holt szív [350]
29. Szövetségesek
30. Julia
Jul. 1. Gauthier Margit
2. 47ik cikk

Nyíregyháza (Kuthy Béla)

Jul. 6. Holt szív
7. Kesztyű legyező
9. Delila
10. Bálvány

Rimaszombat (Gáspár Jenő)

20. Holt szív
21. Szövetségesek [360]
23. Georges hercegnő
24. Gauthier Margit
25. Női harcz

Besztercebánya (ugyan azzal)

27. Gauthier Margit
28. Szövetségesek

30. Holt szív
Aug. 1. Georges hercegnő
3. Női harc
4. 47-ik cikk

Losonc (ugyan azzal)

Aug. 7. Gauthier Margit [370]
8. Női harc
10. Holt szív
11. 47-ik cikk

Szolnok (Csóka igazgatóval)

13. Holt szív
14. Szövetségesek
15. Georges hercegnő

Kolozsvár (Korbuly intendáns)

21. 47-ik cikk
24. Felhívás keringőre, Kis szeszély
26. Caverletné
28. 47-ik cikk [380]
30. Bálvány
Sep. 1. Toloncz

Vác (Balogh György)

Nov. 26. Holt szív
27. Szövetségesek
Dec. 11. Gauthier Margit
12. Julia
15. Angyal Daemon

Pécs (Csóka igazgató)

Dec. 27. Holt szív
28. Georges hercegnő
29. Csacska nők [390]
30. 47-ik cikk

1879

Jan. 1. Kesztyű és legyező
2. Julia. Utóirat

Szeged (Aradi Gerő)

Febr. 26. 47-ik cikk
27. Női harc
28. Bálvány
Márt. 1. Ajtó tárva zárva. Permeteg eső
2. Toloncz
3. Caverletné

Székesfehérvár (Károlyi Lajos)

Ápril. 4. Holt szív [400]
5. Gauthier Margit

Vác (műkedvelők és Péterrel Szeged javára)

14. Ajtó tárva zárva és Utóirat

Szombathely (Gerőfy Andor)

Jún. 14. Holt szív
15. Szövetségesek
16. Gauthier Margit
17. Julia

18. Georges hercegnő

Kalocsa (Temesváry Lajos)

Juni. 29. Gauthier Margit

Juli. 1. Holt szív

Baja (Aradi Gerő)

3. 47-ik cikk

8. Gauthier Margit

9. Szövetségesek

12. Holt szív

14. Georges hercegnő

Kézdivásárhely (Sztupa Andorék)

[júl.] 19. Georges hercegnő

22. 47-ik cikk

24. Szövetségesek

26. Sphynx

27. Utolsó levél

29. Gauthier Margit [420]

Sepsiszentgyörgy (ugyan azzal)

Aug.2. Holt szív

3. 47-ik cikk

5. Geoges hercegnő

7. Utolsó levél

9. Gauthier Margit

10. Szövetségesek

11. Sphynx

Marosvásárhely (Kuthy Béla)

14. Holt szív

16. 47-ik cikk

19. Georges hercegnő [430]

20. Kesztyű legyező

21. Sphynx

23. Caverletné

Nagyvárad (Debreczeni társulat, Follinus)

[Aug.] 25. Holt szív

26. 47-ik cikk

28. Julia. Utóirat

30. Sphynx

31. Toloncz

Sept.1. Caverletné

Szeged, árvíz után első előadás

Nov. 29. Szikra [440]

1880

Miskolcz (Miklóssy Gyula)

Febr. 18. 47-ik cikk

19. Georges hercegnő

21. Leonarda (Péter javára)

22. Kesztyű legyező

23. Permeteg eső, Szikra

24. Proletárok

Szeged (Aradi Gerő)

Marti. 9. Delila (színészegylet javára)

10. Szövetségesek (nőegyletnek)

11. Holt szív

Pécs (Csóka igazgató)

Mart. 16. Gauthier Margit [450]

17. Leonarda

18. Utolsó levél

20. Sphynx

21. Proletárok

22. Delila

Debrecen (Follinusz művezetősége)

April 1. 47-ik cikk

2. Permeteg eső, Petronella, Szikra

3. Gauthier Margit

4. Proletárok

5. Sphynx [460]

6. Holt szív

Arad (műkedvelőkkel és Márkus Emiliával)

Jul. 4. Proletárok

6. Proletárok

Déva (Szabó Antal igazgató)

Jul. 10. Gauthier Margit

12. Holt szív

14. Női harcz

17. 47-ik cikk

18. Angyal Daemon

Szentes (Aradi Gerő)

28. Gauthier Margit

29. Szövetségesek [470]

31. Holt szív

Aug. 2. Georges hercegnő

4. 47-ik cikk

Eger (Miklóssy Gyula)

7. 47-ik cikk

8. Női harcz

10. Georges hercegnő

11. Gauthier Margit

14. Sphynx

15. Proletárok

Szombathely (Beödy társulattal és Márkus Emiliával)

Aug. 19. Proletárok (új színház nyitása) [480]

Szekszárd

Oct. 19. Georges hercegnő

20. Utolsó levél

21. Holt szív

Holdmezővásárhely

Dec. 28. Gauthier Margit

29. Holt szív

30. 47-dik cikk

1881

Jan. 1. Georges hercegnő

2. Angyal és Daemon

Szeged

Febr. 4. Proletárok
5. Georges hercegnő [490]
7. Égben, Két év múltán
8. Utolsó levél

Eperjes [műkedvelőkkel]

Mart. 26. Két év múltán, Szellemdús hölgy (színháznyitás)
27. Két év múltán, Szellemdús hölgy
28. Ibolya felé (mindhárom műkedvelőkkel)

Kolozsvár

April.4. 47-ik cikk
6. Utolsó levél
9. Proletárok
11. Benoiton család
12. Kísértés [500]
13. Szikra. Két év múltán
14. Sphinx (40 éves jubileumom)

Békés Csaba

Jun.5. Utó irat. Két év múltán (Nádayval árvízkárosultaknak)

M. Sziget

Juli. 3. 47-ik cikk—színészekkel
5. Angyal és Daemon—színészekkel
7. Alfons úr—színészekkel
9. Női harcz (műkedvelőkkel- ünnepélyem 40 év)
12. Proletárok (színészekkel)

Ungvár

16. 47-ik cikk
17. Holt szív [510]
21. Lady Tartuffe
23. Női harc

Nyíregyháza

26. 47-ik cikk
27. Utolsó levél
28. Lady Tartuffe
30. Női harcz

Szatmár [műkedvelőkkel]

Aug. 23. Utolsó levél (műkedvelőkkel)

Nagybánya [műkedvelőkkel]

Aug. 25. Női harcz (műkedvelőkkel)

Deés

Nov. 28. Alfons úr
29. Holt szív

Szamosújvár

[nov.] 30. Holt szív [520]

1882

Szeged

Marti.14. Csacska nők
15. Kísértés
16. Rang és mód
18. Sphinx
20. Rang és mód

21. Lady Tartuffe	Szabadka
25. Georges hercegnő	
26. Csacska nők	
27. Holt szív	
28. 47-ik cikk [530]	Szeged.
29. Utóirat és Szikra	Debrecen
April 1. Georges hercegnő	
2. Csacska nők	
3. 47-ik cikk	
4. Szövetségesek	
5. LadyTartuffe	
6. Rang és mód	1883.
	Kassa
April. 25. 47-ik cikk	
26. Kísértés	
27. Csacska nők [460/540]	
28. Rang és mód	Nyíregyháza
Jun. 6. Kísértés	
7. Párizsi szegény	
12. Rang és mód	
20. Ahol unatkoznak	
28. Pacsirta, Permeteg eső	
Jul. 1. Tolonc	Máramaros-Sziget
Jul. 28. Ahol unatkoznak	
30. Egy párizsi regény	
Aug. 1. Rang és mód	1884
	Miskolc
Jan. 30. Ahol unatkoznak	
Febr.1. Csacska nők	
2. Gauthier Margit	
3. Rang és mód	
4. Párizsi regény	Nyitra
Febr. 7. Női harc	
9. 47-ik cikk	
10. Proletárok	
11. Gauthier Margit	
12. Holt szív [560]	Békés Gyula
Marti. 22. 47-ik cikk	
23. Proletárok	
24. Holt szív	Szeged
Márti. 31. Ahol unatkoznak	

April. 1. Alfons úr
2. Permeteg eső, Pacsirta
3. Rang és mód

Nagy Kanizsa

Május 11. 47-ik cikk
12. Női harc
13. Holt szív [570]
14. Rang és mód

Nagy Enyed

17. 47-ik cikk
18. Női harc
20. Georges hercegnő
21. Buborékok
22. Holt szív

Nagy Becskerek

Juni. 10. Női harcz
11. 47-ik cikk
12. Georges hercegnő
14. Holt szív [580]
15. Gauthier Margit

Békés

21. 47-ik cikk
23. Proletárok
24. Gauthier Margit
25. Holt szív

Torda

28. Georges hercegnő
29. 47-ik cikk
Jul.1. Gauthier Margit
3. Csacska nők
5. Holt szív [590]
6. Rang és mód

Brassó

9. Georges hercegnő
10. 47-ik cikk
12. Gauthier Margit
13. Buborékok
15. Csacska nők
17. Rang és mód
19. Holt szív
20. Tolonc

Erzsébetváros

27. Gauthier Margit [600]
28. Holt szív
30. Női harcz

Balaton-Füred

Aug. 21. Női harcz –jótékony
23. Szikra, Pacsirta –jótékony

1885
Kolozsvár

Aug. 26. Ahol unatkoznak (árvaház)

29. Rang és mód (EMKE)
Sept 1. Egy párisi regény
3. Buborékok

Sopron

[Szept.] 26. Aranylakodalom (magyar idény megnyitás)

1886

Győr

Mart. 13. 47-ik cikk [610]
14. Buborékok
15. Georges hercegnő

Debreczen

April 2. Párisi regény
3. Zilah herceg
4. 47-ik cikk
5. Buborékok
6. Ahol unatkoznak

Kolozsvár

[ápr.]. 8. Denise
10. 47. Cikk
12. Zilah herceg [620]

Arad

April 18. 47-ik cikk
19. Csacska nők
20. Rang és mód
22. Egy párisi regény

Torda [műkedvelőkkel]

Juli. 10. Szövetségesek
12. Julia

Nagyvárad

15. 47-ik cikk
16. Buborékok
18. Rang és mód
19. Odette [630]
21. Aesopus
22. Denise

Nagy Körös

27. 47-ik cikk
28. Holt szív

D.Szerdahely

Aug. 1. Női harcz
3. 47-ik cikk
5. Holt szív

Pozsony

Sept. 25. Ahol unatkoznak (nemzeti színház)

1887

Máramaros Sziget

Máj.21. Buborékok (színházmegnyitás)
22. Szikra [640]
Aug. 8. Szövetségesek
10. Julia

Debreczen
Dec. 1. Pacsirta (Zoltányiné jubileuma)
3. Fourchambeault család
6. Willemer marquis

1888
Arad

Marti.3. Ahol unatkoznak
4. Buborékok
6. Fourchambeault család
9. Willemer marquis
10. Proletárok
11. 47-ik cikk {650}

1889
Pozsony

April 4. A hol unatkoznak
5. Rang és mód
6. Proletárok
8. 47-ik cikk
9. Buborékok

Balaton-füred

Juli.10 Csésze tea (nemzeti színháziakkal)
Aug. 14. Buborékok (korház)
,

Temesvár

Dec. 29. A hol unatkoznak
30. Buborékok [660]

1890

Jan.1. Proletárok
2. 47-ik cikk

Kolozsvár

Mart. 22. Willemer marquis (siketnémák)
26 Fourchambault cs. (Emke)
28. Buborékok
29. A hol unatkoznak

Nagy Szeben

April.1. 47-dik cikk
2. Csacska nők

Szilágy-somlyó

Május 12. 47-dik cikk
13. Buborékok [670]
15. Csacska nők

Zilah

17. 47-dik cikk
18. Buborékok
20. Csacska nők

Ungvár

Jun. 19. Buborékok
20. A hol unatkoznak
21. Csacska nők

	Munkács
28. 47-dik cikk	
29. Buborékok	
30. Csacska nők [680]	
	Szatmár
aug.8. Egy csésze tea (Kölcsey ünnep nemzeti színháziakkal)	
	1891
	Szeged
Mart. 24. Nagymama	
25. Buborékok	
26. Nagymama	
	Miskolcz
April 2. Buborékok	
4. 47-dik cikk	
5. Nagymama	
	Eger
7. Buborékok	
8. Nagymama	
	Miskolcz
9. Nagymama [690]	
	Arad
15. Nagymama	
16. Buborékok	
17. Nagymama	
	Szolnok
Máj. 2. Nagymama	
3. Buborékok	
	Sátorújhely
10. Buborékok	
11. 47-dik cikk	
12. Nagymama	
14. Proletárok	
15. Nagymama [700]	
	Kolozsvár
25. Nagymama	
26. Nagymama	
29. Egy párisi regény	
	Pécs
Juni. 2. 47-dik cikk	
3. Buborékok	
4. Nagymama	
5. A hol unatkoznak	
6. Nagymama	
	Szatmár
8. Buborékok	
9. 47-dik cikk [710]	
10. Nagymama (50 éves fordulóm a helyszínen)	
11. Nagymama	
	Keszthely
25. 47-ik cikk	

26. Nagymama
27. Buborékok

Gyöngyös

Jul. 1. Nagymama

Nagy Vár

Sept. 25. Nagymama
26. A hol unatkonak

Kolozsvár

Oct. 20. Aesopus
Oct. 23. Nagymama [720]

Besztercebánya

28. Buborékok
29. Nagymama

Győr

Dec. 14. Nagymama
15. A hol unatkoznak
16. Buborékok

1892

Kecskemét

Febr. 9. Nagymama
10. Buborékok

Kassa

19. Nagymama
20. A hol unatkoznak

Szabadka

23. Nagymama [730]
25. Buborékok
16. A hol unatkoznak

Eperjes

Mart. 6. Nagymama
7. Buborékok
9. A hol unatkoznak
10. 47-dik cikk

Selmeczbánya

22. 47-dik cikk
23. Nagymama

Sopron

26. Nagymama
27. Buborékok [740]
28. A hol unatkoznak

Nagy Becskerek

April. 19. Nagymama
20. Buborékok
21. A hol unatkoznak

Déva

Máj. 10. Nagymama
11. Buborékok
12. A hol unatkoznak

Sátorújhely

16. A hol unatkoznak
17. Aesopus

18. A hol unatkoznak [750]
19. Aesopus
20. Nagymama

Miskolcz

Eger

Juni. 20. A hol unatkoznak
21. Nagymama

Marosvásárhely

27. Nagymama
28. Buboorekok
30. A hol unatkoznak

Máramarossziget

Jul. 19. Nagymama (műkedvelők)
21. Nagymama (műkedvelők)

Nyíregyháza

Aug. 10. Buboorekok [760]
12. A hol unatkoznak
12. Nagymama

Bécs

Oct. 3. Nagymama

1893
Ungvár

Jul. 3. Villemer marquis
4. Nagymama

Kézdivásárhely

24. Nagymama
25. Buboorekok
26. Ahol unatkoznak

Kovászna

Aug. 3. Nagymama
5. A hol unatkoznak [770]

Székelyudvarhely

14. A hol unatkoznak
17. Nagymama
19. Buboorekok

1895
Kecskeméten

Jan. 2. A hol unatkoznak (Ödön öcsémnek)

Szabadkán

5. Nagymama (L[áng] Ilona húgomnak)

Ó Kanizsán

Nov. 24. Nagymama műkedvelőkkel (Szerdahelyi koszorualap)

1898
Kolozsvár

apr.7. Nagymama
19. A hol unatkoznak (Mátyás szobor alapra)

Debreczen

Nov. 27. a magyar színészet 100 éves jubileuma Aranylakodalom (Almásy Tihamér)
28. Nagymama (I. ső felvonás) [780]

1899
Szabadka

Marc.4. A hol unatkoznak (Ilona hugomnak)
7. Nagymama

Debreczen

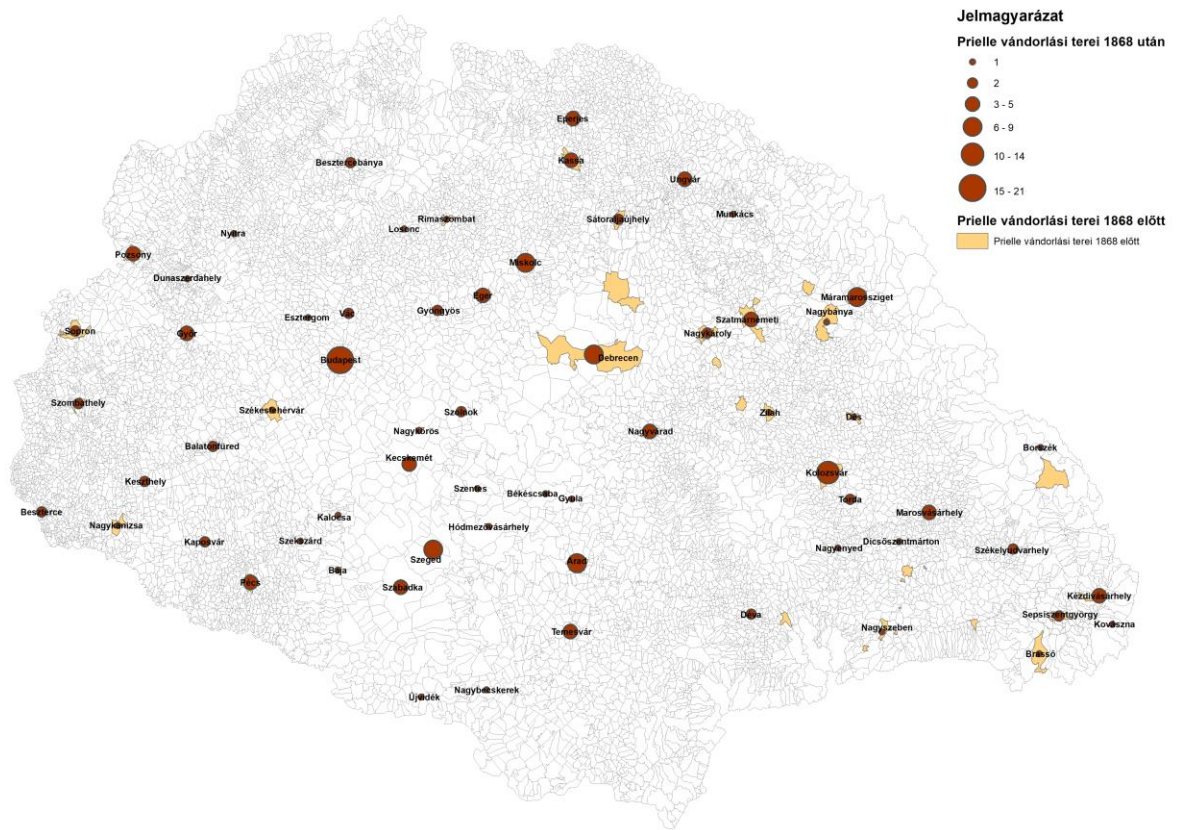
April. 19. A hol unatkoznak
20. Nagymama
(beteg lettem)

1902

Máramaros-Sziget

Sept. 12. A hol unatkoznak (a szegény tanulóknak)

Melléklet 2. Prielle Kornélia vándorlási terei 1868 előtt és után³⁰

Mapping the sites of the actress Kornélia Prielle's guest performances

The present paper takes as its starting point the context of the guest performances from the document "I can only give an account of my guest performances in the countryside from 1868 onwards" by the iconic Hungarian actress Kornélia Prielle. The catalogue records 784 performance occasions in sixty-six settlements of historical Hungary, and can also be seen as a source of the life and strategies of provincial travelling companies of the period.

The analysis does not simplify the functioning of provincial travelling companies by explaining the direct correlation between the levels of the provincial theatre station system of the period and the locations of the guest performances. It also looks at aspects such as relationships with theatre directors, the composition of companies, repertoire and style of performance, personal connections, social and family relations, adherence to socially expected norms of behaviour, and the context of charity and supportive practices, the maintenance of artistic reputation and social prestige, and the community-driving power of non-theatrical objectives that can be used to represent fame, as well as personal talents and sensibilities, which also reveal the more subtle mechanisms that have brought a guest performance into being.

³⁰ A térképet Veress Ilka szociológus készítette. Itt köszönöm meg segítségét.

